

Н.А. Посикалюк

Напрями удосконалення роботи Кам'янець-Подільського міського центру зайнятості з організації працевлаштування людей з інвалідністю

В останні роки суспільство почало уважніше ставитися до потреб людей з обмеженими можливостями. Ринкові перетворення в країні боляче вдарили по тих, хто раніше працював на підприємствах, створених товариствами інвалідів. Тож чимало таких людей залишилися без роботи, з далеко нещедрою, як на нинішні ціни, соціальною допомогою і своїми проблемами – нездоров'ям, самотністю і почуттям майже повної відірваності від суспільства.

Повернути осіб з обмеженими фізичними можливостями до активного суспільного життя та трудової діяльності є одним із пріоритетних завдань служби зайнятості, адже для людини з інвалідністю мати роботу – це можливість підвищити свій соціальний та матеріальний статуси, рівень добробуту, а для суспільства – це збільшення суспільної продуктивності та розв'язання багатьох соціальних проблем.

Керуючись законами України “Про зайнятість населення” та “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні”, іншими нормативними актами, державна служба зайнятості сприяє працевлаштуванню інвалідів, які звертаються по допомогу, на створені та пристосовані для них робочі місця на підприємствах, установах та організаціях, з урахуванням побажань інвалідів, відповідно до їх професійних навичок, знань, рекомендацій медико-соціальної експертної комісії (МСЕК).

Але на сьогодні питання працевлаштування і зайнятості осіб з особливими потребами залишається складним. Переважна більшість людей з інвалідністю хоча і мають базову вищу, вищу та професійно-технічну освіту, звертаються за сприянням у працевлаштуванні до служби зайнятості, перебуваючи на інвалідності більше року. Таким чином поряд із втратою фізичних можливостей відбувається ще й втрата професійних умінь та навичок. До того ж відсутність у інваліда професійної підготовки (відповідної якості) або неадекватності її рівня потребам ринку праці зменшує його шанси на працевлаштування і як наслідок – на активне соціальне життя.

Для переважної більшості людей робота є визначальною у їхньому соціальному житті, дозволяє реалізувати свої здібності, віднайти сенс життя. Однак особи з

інвалідністю, які відповідно до усталених соціальних стереотипів тривалий час вважалися взагалі непрацездатними, мають суттєві обмеження у реалізації свого права на працю не лише через проблеми здоров'я, а й певні психологічні перешкоди. Психологічне сприйняття інвалідів у соціумі, як і їхня власна самооцінка, часто створюють додаткові перешкоди адаптації до навколишнього середовища. Тому одним із першочергових завдань трудової реабілітації інвалідів є подолання психологічних бар'єрів, скутості, невпевненості, страхів, боротьба із проявами стресу. Завданням працевлаштування осіб з інвалідністю, окрім отримання моральної та матеріальної користі, є насамперед соціально-психологічна, професійна і трудова реабілітація.

Важлива складова в системі ефективного трудового посередництва служби зайнятості та роботодавців полягає у з'ясуванні реальних перешкод щодо прийому на роботу працівника з числа осіб з інвалідністю, розробленні заходів для подолання проблем у прийомі людей цієї категорії та формуванні позитивного ставлення роботодавців до працівників з інвалідністю.

21 листопада 2013 р. Кам'янець-Подільський міський центр зайнятості організував ярмарок вакансій, для участі в якому було запрошено соціальних партнерів – з управління праці та соціального захисту населення. Головне завдання заходу – повідомити людям, що втратили надію на працевлаштування, про їхні права та вселити в них віру й оптимізм. На ярмарок вакансій запрошено 15 осіб з інвалідністю. Люди отримали достовірну, повну та оперативну інформацію, яка допоможе їм вирішити питання працевлаштування, дізналися про напрями діяльності підприємств, про представлені ними вакантні посади та вільні робочі місця, поспілкувались безпосередньо з представниками роботодавця.

На ярмарок були запрошені чотири роботодавці, які мають потребу в працівниках, і створені робочі місця для осіб з інвалідністю. Зокрема Кам'янець-Подільське ТОВ “Український кристал”, Кам'янець-Подільське навчально-виробниче підприємство українського товариства (УВП УТОГ), Кам'янець-Подільська міська поліклініка №1 та ФОП В.А. Каніцька. Усього було заявлено шість вакантних місць для осіб з інвалідністю на посади продавця продовольчих товарів, швачки, лікаря та штукатура.

Усі охочі мали доступ до необхідної інформації та залишили роботодавцям свої резюме. І вже є перші результати: чотири особи отримали направлення на

Посикалюк Наталія Анатоліївна, *головний спеціаліст відділу організації працевлаштування населення Кам'янець-Подільського міського центру зайнятості (Кам'янець-Подільськ).*

© Посикалюк Н.А., 2014

роботу, п'ять – домовились про подальшу співбесіду та залишили свої резюме роботодавцям.

У місцевому центрі зайнятості розуміють, що інваліди – це люди, які потребують особливої підтримки, тому постійно проводять різні заходи, сприяючи працевлаштуванню цієї категорії громадян. 25 квітня 2013 р. було проведено міні-ярмарку вакансій. Вільні посади комплектувальника проводів та арматурника кабельних виробів запропонувало Кам'янець-Подільське учбово-виробниче підприємство УТОС. Його представник детально розповів про умови праці та рівень заробітної плати, підкресливши, що вакансії розраховані на людей, які мають певні обмеження по працевлаштуванню. У міні-ярмарку взяли участь п'ять осіб, які мали можливість пройти співбесіду з роботодавцем та отримати консультації щодо працевлаштування.

Беручи до уваги той факт, що на ринку праці особи з інвалідністю частіше за інших стикаються з браком підходящої роботи та низьким рівнем пропонованої заробітної плати, а також з огляду на велике різноманіття нозологій інвалідності та їх особливості, спеціалісти центрів зайнятості застосовують індивідуальний підхід до кожного такого клієнта.

Інтеграція та реінтеграція осіб з інвалідністю у життя суспільства, трудова зайнятість має будуватися на т.зв. відкритій моделі. Це передбачає залучення до розв'язання проблем, пов'язаних із сприянням їхньому працевлаштуванню, не лише роботодавців і партнерів, а, що головне, самих людей з особливими потребами. Тому в інформаційному куточку для осіб з інвалідністю є: графік проведення семінарів, переліки вакансій, професій, за якими проводиться навчання, навчальних закладів міста, області та країни (умови прийому документів та вступу, умови навчання), громадських та урядових організацій для інвалідів, нормативно-правові документи, які стосуються питань соціального захисту інвалідів, відомості про підприємства, що мають спеціальні робочі місця для інвалідів, а також цікава інформація для клієнтів. Зокрема саме згадженість усіх спеціалістів та підрозділів Кам'янець-Подільського міського центру зайнятості та тісна взаємодія з партнерськими організаціями допомогла інвалідові II групи та випускнику Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка знайти довгоочікувану роботу. Приймаючи активну участь у пошуку роботи та врахувавши всі поради, надані спеціалістами центру зайнятості, ця людина отримала можливість пройти стажування за направленням ЦЗ на ТОВ “Фоззі Фуд” та працевлаштуватись касиром торговельного залу.

Ефективність процесу підбору роботи зазначеній категорії клієнтів Кам'янець-Подільським міським центром зайнятості визначається наявністю на ринку праці вільних робочих місць та вакантних посад, на які можуть бути прийняті особи з інвалідністю з урахуванням характеру їхнього захворювання та ступеня трудового потенціалу. За психофізичними показниками одні особи з інвалідністю можуть ефективно працювати на звичайних робочих місцях, інші – на спеціальних, як адаптованих відповідно до їхніх можливостей шляхом незначного дообладнання, так і створених спеціально. Усі ці фактори беруться до уваги при підборі роботи для конкретної людини.

Так 30 червня 2011 р. за інформацією Хмельницького обласного Фонду соціального захисту інвалідів, прийнято рішення про надання Кам'янець-Подільському учбово-виробничому підприємству УТОГ фінансової допомоги для технічного переоснащення виробництва та створення трьох робочих місць для працевлаштування інвалідів за професією “швачка”.

Якщо клієнтові з інвалідністю не підібрана вакансія із загальної бази, пошук продовжується у спеціальній базі вакансій, що замовлені роботодавцем у межах встановленого нормативу працевлаштування осіб з інвалідністю.

У разі відповідності вимог вакансії та потреб клієнта, особистий консультант надає особі допомогу в підготовці до співбесіди (у разі потреби – залучає інших спеціалістів) та організовує зустріч клієнта з роботодавцем.

При надходженні до центру зайнятості з місцевого органа соціального захисту населення списку людей з інвалідністю, які виявляють бажання працювати, особистий консультант, за яким закріплені особи з групою інвалідності:

- визначає збіг параметрів наявних вільних місць з професійними навичками шукача роботи;
- встановлює відповідність режиму майбутньої роботи висновкам МСЕК;
- з'ясовує у клієнта його можливості та бажання працювати за даною посадою;
- погоджує кандидатуру шукача роботи з роботодавцем.

Для надання кваліфікованих консультацій роботодавцю, фахівець центру зайнятості вивчає індивідуальну програму реабілітації (ІПР) клієнта, а в разі потреби – звертається за додатковою консультацією до фахівців МСЕК та громадських організацій, що опікуються людьми з інвалідністю. Протягом 2013 р. було проведено ряд зустрічей з лікарем-реабітологом Н.Р. Зарицькою щодо налагодження співпраці та належного оформлення ІПР. Під час кожної такої зустрічі МСЕК надається інформація про послуги ЦЗ та актуальні вакансії, на які можуть бути працевлаштовані інваліди.

Лише конструктивна взаємодія центрів зайнятості зі всіма організаціями, що опікуються особами з інвалідністю, тісна співпраця з кожною такою людиною дозволить ефективно реалізувати заходи, орієнтовані на підвищення її активності і конкурентоспроможності на ринку праці, здійснити пошук і підбір підходящої роботи.

Кам'янець-Подільський міський центр зайнятості проводить активну політику щодо соціального захисту осіб з інвалідністю, їх працевлаштування шляхом професійного навчання, участі в тимчасових роботах.

З 1 січня 2013 р. відповідно до чинного законодавства щодо трудової реабілітації осіб з інвалідністю та змінами у законах України “Про зайнятість населення” та “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” люди з інвалідністю під час звернення до центру зайнятості з приводу пошуку роботи мають право на одержання соціальних послуг та допомоги по безробіттю. З кожним роком довіра до служби зайнятості осіб даної категорії зростає.

Так у 2011 р. на обліку в Кам'янець-Подільському

міському центрі зайнятості перебувало 157 осіб інвалідів, у 2012 р. – 134, у 2013 р. – 183, протягом січня–червня 2014 р. – 149 осіб.

Ключовою ланкою в системі сприяння працевлаштуванню людей з інвалідністю є роботодавці. Без їхньої згоди працевлаштування таких людей неможливе.

Відсутність у деяких підприємств бажання приймати на роботу людей з інвалідністю (особливо II та I груп) – серйозна проблема. Насторожливе ставлення роботодавців до працівників-інвалідів – наслідок певних стереотипів, які панують у суспільстві. Для їх подолання Кам'янець-Подільський МЦЗ співпрацює з Департаментом соціального захисту населення, міською радою, отримуючи інформацію про наявність централізованого банку даних осіб з інвалідністю, їх професійно-кваліфікаційні характеристики. При надходженні від роботодавців пропозицій про працевлаштування, у т.ч. осіб з інвалідністю, ця інформація передається представникам усіх громадських організацій, що об'єднують осіб з інвалідністю, Департаменту праці та соціального захисту населення, МСЕК.

Роботодавцям, які не виконують норматив робочих місць для працевлаштування інвалідів, надаються індивідуальні інформаційно-роз'яснювальні консультації щодо переваг прийняття на роботу таких працівників та уникнення штрафів.

Водночас інформаційно-роз'яснювальна робота про надання соціальних послуг служби зайнятості ведеться також із громадськими організаціями інвалідів, які є в місті. У ЗМІ розміщується відповідна інформація та контактні телефони центру зайнятості.

У 2011 р. за сприяння Кам'янець-Подільського міського центру зайнятості було працевлаштовано 30 осіб з інвалідністю, 2012 р. – 37, 2013 р. – 63, за січень – червень 2014 р. – 33 (у Кам'янець-Подільському ПП "Аргусс"; Кам'янець-Подільському ТОВ МП "ЛТД Автосервіс"; Кам'янець-Подільському учбово-виробничому підприємстві УТОГ; Учбово-виробничому підприємстві Чернівецького товариства сліпих; Кам'янець-Подільській "Міськтепловодоенергії"; Колективному швейному підприємстві; Кам'янець-Подільському філіалі ДП "Маркет-Плазо"; комунальних підприємствах міста).

В умовах соціально-економічних перетворень виникла нагальна потреба розвитку трудових ресурсів. Тому сприяння реалізації права осіб з особливими потребами на здобуття професійної освіти та гідну працю визначене як одне із провідних завдань державної служби зайнятості. Спеціаліст із працевлаштування спільно з клієнтом визначає напрями та форми професійного навчання, які є для нього найбільш підходящими і допоможуть у найкоротші терміни опанувати навички, що дозволять людині одержати бажану роботу. При цьому враховуються рекомендації ІПР МСЕК (ЛКК) та за потребою залучаються до консультування громадські організації. Водночас відпрацьовуються програми навчання з роботодавцями, що має забезпечити працевлаштування після профнавчання.

Враховуючи розгалужену мережу навчальних закладів Кам'янець-Подільського, перевага надається курсовій формі навчання, за якою у 2013 р. навчалися 76%

слухачів, які мають групу інвалідності. Також у практику впроваджено підвищення кваліфікації шляхом стажування (взяли участь 24% слухачів даної категорії). У 2011 р. за направленням служби зайнятості навчалося 10 осіб з інвалідністю, у 2012 р. – 15, у 2013 р. – 34 особи.

Протягом січня–червня 2014 р. професійне навчання проходили 24 особи з інвалідністю, 14 з них одразу працевлаштувалися після закінчення навчання. Семеро людей здобули нову професію, двох з них уже працевлаштовано за здобутою професією (вишивальник на Кам'янець-Подільське швейне підприємство та агент з організації туризму на Кам'янець-Подільське ТОВ "Глобус"). Підвищили кваліфікацію у 2014 р. чотири особи з інвалідністю, двоє з них працевлаштовані (адміністратор у ФОП Петровська І.А. та касир торговельного залу у ТОВ "Фоззі-Фуд"). Ще семеро людей даної категорії продовжують навчання. Вдалим прикладом успішного працевлаштування є інвалід II групи, який звернувся до Кам'янець-Подільського міського центру зайнятості у зв'язку зі звільненням з Кам'янець-Подільського ДНЗ №7, де працював охоронником. Слід відмітити високу особисту мотивацію цієї людини, яка завжди уважно прислухалася до рекомендацій особистого консультанта, відвідувала всі семінари, неформально поставилася до виконання індивідуального плану працевлаштування. Цей інвалід виявив бажання та за направленням центру зайнятості пройшов професійне навчання за професією "агент з організації туризму", яка в нашому місті користується особливим попитом, зважаючи на туристичний розвиток міста. Через деякий час наш безробітний успішно пройшов співбесіду у відділі кадрів ТОВ "Глобус" та працевлаштувався агентом з організації туризму.

Тих осіб з інвалідністю, яким неможливо організувати навчання в інтегрованих (зальних) умовах, центри зайнятості направляють на навчання в центри професійної реабілітації інвалідів. Наприклад, жінка з інвалідністю пройшла профдіагностичне обстеження та отримала рекомендації щодо навчання за професією "перукар" у Всеукраїнському центрі професійної реабілітації інвалідів (с. Лютиж).

Найбільше користуються попитом на ринку праці професії: перукаря, кравця, продавця продовольчих та непродовольчих товарів, касира торговельного залу, оператора котельні, медичної сестри, менеджера збуту, муляра, бухгалтера.

Значна увага приділяється залученню інвалідів до тимчасових робіт як альтернативи постійній зайнятості. Позитивних результатів в організації та проведенні оплачуваних тимчасових робіт (у державному історичному музеї-заповіднику, міському архіві, комунальній службі, пенсійному фонді, управлінні праці та соціального захисту населення) досягнуто завдяки плідній співпраці між центром зайнятості, роботодавцями та міською владою. Протягом січня–червня 2014 р. вдалося залучити до тимчасових робіт чотири особи з інвалідністю. Одна людина працевлаштована на постійне місце роботи охоронником після закінчення тимчасових робіт у Кам'янець-Подільському "Гаражно-будівельному кооперативі №4", двоє продовжують працювати на тимчасових роботах.

Відсутність віри у свої власні сили призводить до того, що в людини опускаються руки, вона вважає, що від неї майже нічого не залежить. Щоб допомогти людям у самопізнанні, подоланні своєї нерішучості та невпевненості, оцінюванні власних можливостей самореалізації в професійній сфері, побудові власної стратегії пошуку роботи в Кам'янець-Подільському міському центрі зайнятості проводяться семінари-тренінги на тему "Відчуй себе впевнено". Участь у них дала змогу людям з інвалідністю зрозуміти, ким вони є для самих себе, сформувати образ свого "Я" в гармонії із собою та світом. У тренінгах взяли участь 44 особи з інвалідністю. У роботі з такими клієнтами служба зайнятості ставить за мету підвищити рівень поінформованості та адаптації цих людей до зайнятості, змінити ставлення суспільства до них на відкритому ринку праці. Тренінг проводиться за участю міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Для підвищення рівня внутрішньої мотивації до розвитку особистості та професійної самовизначеності людей з інвалідністю проводяться різноманітні семінари. Так, у 2013 р. ФОП О.А. Устиновою було проведено семінар-тренінг "Повір у себе", що сприяло формуванню вмінь максимально використовувати власні можливості, свідомо керувати своїм життям і долати внутрішні та зовнішні перешкоди.

Проведений спеціалістами МЦЗ семінар-тренінг "Успішне працевлаштування осіб з інвалідністю від мрії до цілей", у якому взяли участь 16 осіб з інвалідністю, мав на меті розвинути у людей з інвалідністю впевненість у собі, навчити їх правильно презентувати свої переваги на співбесіді з роботодавцем та ознайомити з методами активного пошуку роботи.

Щоквартально з метою підвищення рівня правової свідомості, ознайомлення з нормами чинного трудового законодавства та законодавства про зайнятість проводилися семінари з правових знань для осіб з інвалідністю (залучено 62 слухачі).

Кам'янець-Подільською службою зайнятості разом із соціальними партнерами та громадськими організаціями впроваджуються нові підходи до вирішення проблем зайнятості та працевлаштування інвалідів. 28 листопада 2013 р. до Міжнародного дня інваліда за участю представників Фонду соціального захисту інвалідів, Департаменту праці та соціального захисту населення,

Пенсійного фонду, роботодавців та представників громадських організацій інвалідів відбулось засідання "круглого столу" на тему "Механізм застосування нових інструментів у співпраці з соціальними партнерами з метою прискорення працевлаштування осіб з інвалідністю".

Забезпечується надання комплексу послуг з професійної орієнтації особам з обмеженою працездатністю перед направленням на навчання. У 2013 р. профдіагностичне обстеження пройшли 93 людини, під час якого використовувалися: опитувальник професійної спрямованості Д. Голланда, ДДО, "Професійна кар'єра", методика визначення нервово-психічної стійкості, ризику дезадаптації у стресі, методика виявлення комунікативних установок, ОП-1.

Також у 2013 р. пройшли профдіагностичне обстеження 45 осіб з інвалідністю для отримання рекомендацій щодо формування заходів ІПР з професійної та трудової реабілітації. З метою визначення сфери професійної діяльності, професійних інтересів та намірів проведено 11 індивідуальних профконсультацій із застосуванням профдіагностичних методик для випускників 11 класів, які мають групу інвалідності.

Спеціалістами центру зайнятості активно проводиться інформування про пошук роботи в Internet-порталі державної служби зайнятості, можливості підбору роботи засобами sms-повідомлень та електронними засобами центру зайнятості, також активізується робота клієнтів на www.trud.gov.ua. з приводу пошуку роботи.

Для вирішення питань щодо сприяння працевлаштування даної категорії безробітних у заходах беруть участь найактивніші роботодавці: Кам'янець-Подільське УВП УТОГ; ПП Шушко П.Д.; Кам'янець-Подільський "Ювелір капітал"; ТОВ "Селена ЛТД"; ГО "Подільська гільдія ремісників".

Аналізуючи напрацювання та проблеми, можна зробити висновки: тільки за умови організації системної, змістовної роботи, якісного виконання функціональних обов'язків фахівцями, постійним підвищенням рівня знань спеціалістів, їх самоосвіти та прийняття ефективних управлінських рішень можливо досягнути головного результату роботи служби зайнятості – працевлаштування осіб з інвалідністю та укомплектування заявлених роботодавцями вакансій.

Стаття надійшла 06.06.2014